

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΙΔΑΙΟΥ ΑΝΤΡΟΥ

από τον

Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ

Αισθάνομαι την ανάγκη να συγχαρώ τους διοργανωτές της ημερίδας για τα σπήλαια της Κρήτης γιατί την αφιερώνουν στην μνήμη του Ελευθερίου Πλατάκη. Γιατί ο μακαρίτης Πλατάκης, στον οποίο οφείλει άπειρα η Κρητολογία, παράλληλα με την έρευνα τόσων πτυχών των σπηλαίων, για τα οποία ήταν ειδικός σαν φυσικός, τίτλο που πεισματικά κρατούσε, δεν παρέλειψε να διερευνήσει και την ιστορία τους.

Κορυφαίο παράδειγμα το Ιδαίο Άντρο, το θέμα που σύντομα θα διαπραγματευθώ στην εισήγησή μου, στο οποίο αφιέρωσε κι ένα μικρό βιβλίο, που αξίζει να αναφέρω πως είναι το πρώτο και το μόνο μέχρι τώρα βιβλίο για το Ιδαίο Άντρο.

Όταν έγραφε ο Πλατάκης το βιβλίο του για το Ιδαίο Άντρο, το 1965, ένα χρόνο μετά την δημοσίευση του μεγάλου έργου του P. Faure για τα κρητικά σπήλαια, που τόσα χρωστάει επίσης στον Πλατάκη, η αρχαιολογική έρευνα του Ιδαίου Άντρου είχε σχεδόν λησμονηθεί. Είχαν περάσει ογδόντα χρόνια από το 1885, που έγινε η πρώτη ανασκαφή της σπηλιάς από τον F. Hallherr, με τα πολλαπλά ευρήματα που πλούτισαν το Μουσείο Ηρακλείου. Κι οι μικρές ολιγοήμερες έρευνες του Ξανθουδίδα το 1917 και του Μαρινάτου το 1956, λόγω των μεγάλων δυσκολιών, του ύψους και της απόστασης, αφού βέβαια δεν υπήρχε τότε ο σημερινός δρόμος, δεν μπορούσε να είναι, και δεν ήταν αποδοτικές. Η έρευνα του F. Hallherr το 1885, η πρώτη αρχαιολογική έρευνα που έγινε σε μια κρητική σπηλιά, ήταν ακόμη δυσκολότερη, γιατί βέβαια έγινε σε εποχή Τουρκοκρατίας. Η ανασκαφή αυτή απέβλεπε κυριώτατα στην ανεύρεση έργων τέχνης και μάλιστα στην διάσωσή τους από την σύληση. Ήταν απαραίτητη λοιπόν η διεξαγωγή μιας νέας σύγχρονης ανασκαφικής έρευνας που αναλήφθηκε από την Αρχαιολογική Εταιρεία και οδήγησε σε απρόσμενα αποτελέσματα.

Δεδομένου ότι πολλοί πίστευαν ότι η ανασκαφή του Ιδαίου Άντρου είχε εξαντληθεί, στόχος της νέας ανασκαφικής έρευνας υπήρξε η επισήμανση αδιατάρακτων αρχαιολογικών στρωμάτων, που βεβαιώθηκαν τον πρώτο κιόλας χρόνο, στην δοκιμή του 1982. Και ακόμη η απομάκρυνση των τεράστιων όγκων των αναμοχλευμένων κωμάτων, που

*La recherche archéologique de Idéon Andron
par I. Sakellarakis*

φυσικά κοσκινίσθηκαν προσεκτικά αποδίδοντας χιλιάδες πραγματικά μικροαντικείμενα, όχι μόνο για το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών με το παρελθόν, αλλ' ακόμη για να γίνει το Ιδαίο Άντρο επισκέψιμο, όπως κι έγινε. Ο νόπος κι ο βόρειος μυχός και το δυτικό και νότιο τμήμα της κεντρικής αίθουσας υπήρξαν οι χώροι που περιορίσθηκε η έρευνα, που καλύφθηκαν με ξύλινο δάπεδο για την άνετη διακίνηση των επισκεπτών, που δεν διατάσσονται πια τα καθαρά αρχαιολογικά στρώματα, που βρίσκονται από κάτω. Εργασίες που έγιναν από ένα σπουδαίο διεπιστημονικό συνεργείο, και με τη βοήθεια αξιοσημείωτης υλικοτεχνικής υποδομής, π.χ. εγκατάσταση ηλεκτρικής γεννήτριας για τον φωτισμό του σπηλαίου, συστήματος αναβατόριου για την αποκομιδή των κωμάτων κ.λπ.

Όπως είναι ήδη γνωστό από πολλές δημοσιεύσεις τα αποτελέσματα της νέας αυτής αρχαιολογικής έρευνας του Ιδαίου Άντρου υπήρξαν σπουδαιότατα. Γνωρίζουμε σήμερα ότι στο Ιδαίο Άντρο μπήκε πρώτη φορά ο άνθρωπος στην ύστερη νεολιθική εποχή της Κρήτης, ότι η λατρεία ξεκίνησε ήδη στα μινωικά χρόνια κι ότι συνεχίστηκε αδιάκοπα μέχρι και τον 5ο αι. μ.Χ. Ο τεράστιος αριθμός των νέων ευρημάτων μοιάζει ανεξάντλητος σε πληροφορίες. Περιορίζομαι να αναφέρω τον τόμο των ελεφαντουρνημάτων του Ιδαίου Άντρου, η επεξεργασία του οποίου τελειώνει αυτές τις μέρες, που περιέχει συνολικά 1052 κομμάτια, από τα οποία μόνο 34 είχαν βρεθεί στην πρώτη ανασκαφή. Δεν είναι σημαντικά αυτά τα ελεφαντουρνημάτα μόνο σαν έργα τέχνης, αλλά και για πλήθος πληροφορίες που παρέχουν, π.χ. για το εμπόριο τον 8ο αι. π.Χ., αφού μεγάλος αριθμός από αυτά προέρχονται από την Βόρεια Συρία και την Μεσοποταμία, ακόμη και για την λατρεία στο Ιδαίο Άντρο. Είναι βέβαιο ότι πολλά από αυτά τα ελεφαντουρνημάτα ανήκουν σε έπιπλα, ίσως λοιπόν και στον θρόνο του Δία, που είδε ο Πυθαγόρας στην ανάβασή του στο Ιδαίο Άντρο, σύμφωνα με αρχαίες πηγές.

Η νέα αρχαιολογική έρευνα του Ιδαίου Άντρου δικαίωσε τις προβλέψεις σοφών κρητολόγων, ανάμεσα στους οποίους ο Πλατάκης, που έγραψε το 1965 στο βιβλίο του για το Ιδαίο Άντρο: «Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε εις φως σπουδαιότατα ευρήματα του ιερού τούτου σπηλαίου. Υπολείπεται εν τούτοις έργον πολύμοχθον και πολυδάπανον. Αλλά προ των λογικώς αναμενομένων πλουσιωτάτων ευρημάτων, δια της μελέτης των οποίων θα λυθώσι πλείστα προβλήματα θρησκείας, τέχνης και πολιτισμού, πάσας μόχθους και πάσα δαπάνη όχι μόνο δεν είναι άσκοπος αλλ' επιβάλλεται». Η νέα ανασκαφική έρευνα του Ιδαίου Άντρου που πρόλαβε να παρακολουθησει με μεγάλο ενδιαφέρον ο Πλατάκης έφερε λοιπόν στο φως «πλουσιωτάτα ευρήματα» που μελετώνται τώρα εντατικά για να συνεχισθεί η ανασκαφή κι η διεπιστημονική έρευνα με μια δεύτερη φάση, στα αδιατάρακτα αυτή τη φορά στρώματα.

Αξίζει όμως να σημειωθεί κι άλλη μια πτυχή της σχέσης του Πλατάκη με το Ιδαίο Άντρο χαρακτηριστική της αυστηρής επιστημονικής του κρίσης. Αν και Λασιθιώτης ο ίδιος, όχι μόνο βεβαίωνε ότι το σπήλαιο του Ψυχρού δεν μπορεί να ταυτισθεί με το αναζητούμενο Δικταίο Άντρο, αλλά έγραφε και τα ακόλουθα: «Γίνεται φανερόν εκ των ανωτέρω εκθεμένων, ότι η άποψις περί της γεννήσεως του Κρητογενούς Διός εις το σπήλαιον του Ψυχρού πρέπει να αναθεωρηθεί ριζικώς. Τα προσαγόμενα επιχειρήματα υπό του κ. Ρ. Faure είναι πειστικώτατα. Ως δε παρατηρεί ο ίδιος εκ των αρχαιολογικών δεδομένων ουδέν σχετικόν συνάγεται, διότι εις το σπήλαιον του Ψυχρού δεν ευρέθη τι το σχετικόν

με την γέννησιν του Διός εν αυτώ: ούτε ασπίδες, ούτε τρίποδες, ούτε λέβητες, τα οποία σχετίζονται αποκλειστικώς με το Ιδαίον Άντρον. Εξ άλλου όλα τα αναθήματα τα ευρεθέντα εις το σπήλαιον του Ψυχρού μαρτυρούν, ότι εν αυτώ επμάτο Θεά του τύπου της Ουρανίας Αφροδίτης. Δυνάμεθα λοιπόν να είπωμεν ότι το Ιδαίον Άντρον είναι όχι μόνον το σπήλαιον της ανατροφής, της ανδρώσεως και του θανάτου του Διός αλλά και το σπήλαιον της γεννήσεώς του. Το σπήλαιον τούτο είναι αναμφισβητήτως το λαμπρότερον εξ όλων των σπηλαίων της Κρήτης».

Η νέα αρχαιολογική έρευνα του Ιδαίου Άντρου βεβαιώνει την ορθότητα της κατηγορηματικής κρίσης του κορυφαίου κρηπικού σπηλαιολόγου.